

รายงานการตรวจสอบการดำเนินงาน
การควบคุมวัตถุดิบทรายทางการเกษตร
กรมวิชาการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเกษตรกรรมมีการใช้วัตถุดิบทรายทางการเกษตรในปริมาณที่สูงจากสถิติของสำนักควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตรได้รายงานปริมาณและมูลค่าการนำเข้าวัตถุดิบทรายทางการเกษตร ประเภทสารเคมีทางการเกษตร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 - 2558 มีปริมาณการนำเข้าจำนวน 134,377.18 ตัน 172,673.94 ตัน 147,269.93 ตัน และ 149,458.69 ตัน คิดเป็นมูลค่าการนำเข้าจำนวนเงิน 19,357.44 ล้านบาท 24,369.05 ล้านบาท 22,789.23 ล้านบาท และ 19,301.91 ล้านบาท ตามลำดับ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินตระหนักถึงความสำคัญของการกิจในการควบคุมวัตถุดิบทรายทางการเกษตร ซึ่งดำเนินการโดยกรมวิชาการเกษตร จึงได้เลือกตรวจสอบการดำเนินงานการควบคุมวัตถุดิบทรายทางการเกษตร จากการตรวจสอบ พบว่า ร้านจำหน่ายวัตถุดิบทรายทางการเกษตรยังมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และหลักเกณฑ์ที่กำหนด โดยมีประเด็นข้อตรวจพบ และข้อสังเกต ดังนี้

ข้อตรวจพบที่ 1 ร้านจำหน่ายวัตถุดิบทรายทางการเกษตรบางส่วนยังมีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนด

จากการสุ่มตรวจสอบร้านจำหน่ายวัตถุดิบทรายทางการเกษตรร่วมกับเจ้าหน้าที่สารวัตรเกษตรในพื้นที่ 17 จังหวัด จำนวน 123 ร้าน ระหว่างเดือนพฤษภาคม - กันยายน 2558 พบว่า

1.1 ร้านจำหน่ายวัตถุดิบทรายทางการเกษตรโดยไม่ขออนุญาต และไม่ขอต่ออายุใบอนุญาต มีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุดิบทราย (เพื่อขาย)

จากการตรวจสอบร้านจำหน่ายวัตถุดิบทรายทางการเกษตร จำนวน 123 ร้าน โดยคัดเลือกจากฐานข้อมูลร้านจำหน่ายวัตถุดิบทรายทางการเกษตร พบว่า ณ วันที่เข้าตรวจสอบ มีร้านที่เปิดจำหน่ายวัตถุดิบทรายทางการเกษตร จำนวน 84 ร้าน และร้านที่เลิกจำหน่าย จำนวน 39 ร้าน สำหรับร้านที่เปิดจำหน่าย จำนวน 84 ร้าน แบ่งเป็นร้านที่มีใบอนุญาตมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุดิบทราย จำนวน 67 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 79.76 และร้านที่ไม่มีใบอนุญาต จำนวน 17 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 20.24 ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยร้านที่ไม่มีใบอนุญาตประกอบด้วยร้านที่ไม่ขออนุญาตมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุดิบทราย จำนวน 6 ร้าน จากจำนวนร้านที่เปิดจำหน่ายทั้งหมด 84 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 7.14 ส่วนใหญ่เป็นร้านจำหน่ายขนาดเล็ก หรือร้านจำหน่ายในหมู่บ้าน และมีบางร้านที่จำหน่ายวัตถุดิบทรายทางการเกษตรตามฤดูกาลผลิตสินค้าเกษตรเท่านั้น ส่วนร้านที่ไม่ต่ออายุใบอนุญาต มีจำนวน 11 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 13.10

ซึ่งเจ้าหน้าที่สารวัตรเกษตรที่รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่มีการดำเนินการที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เจ้าหน้าที่แนะนำให้ไปต่ออายุใบอนุญาตแต่ไม่ได้แจ้งให้หยุดจำหน่าย หรือแนะนำให้เก็บสินค้าและหยุดจำหน่ายจนกว่าจะดำเนินการขอใบอนุญาตให้เรียบร้อยก่อน นอกจากนี้ ร้านจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรที่เลิกจำหน่ายหรือเลิกกิจการแล้วโดยไม่ได้แจ้งยกเลิกใบอนุญาตมีจำนวน 39 ร้าน จากจำนวนร้านที่สุ่มตรวจสอบทั้งหมด 123 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 31.71 ซึ่งเจ้าหน้าที่สารวัตรเกษตรมีการปฏิบัติที่แตกต่างกันในการดำเนินการยกเลิกใบอนุญาต และการบันทึกข้อมูลในระบบฐานข้อมูลร้านจำหน่าย

จากการที่ยังมีร้านจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรโดยไม่ขออนุญาต และไม่ขอต่ออายุใบอนุญาตมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายส่งผลกระทบทำให้เกิดความเสี่ยงที่ร้านค้าอาจจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายปลอม ไม่ได้มาตรฐาน หรือด้อยคุณภาพ ทำให้เกษตรกรได้ปัจจัยการผลิตที่ไม่มีคุณภาพ และการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการอนุญาตมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายต่ำกว่าที่ควรจะเป็น จากการรวบรวมข้อมูล ณ วันที่ 31 พฤษภาคม 2558 พบว่า ร้านจำหน่ายที่ไม่ขออนุญาตและไม่ขอต่ออายุใบอนุญาตมีจำนวนรวม 867 ร้าน ค่าธรรมเนียมต่อใบอนุญาตฉบับละ 500 บาท หากร้านค้าดังกล่าวเป็นร้านที่ยังเปิดจำหน่ายอยู่จะคำนวณค่าธรรมเนียมที่ไม่ได้จัดเก็บทั้งสิ้น 433,500 บาท นอกจากนี้ กรณีร้านค้าที่เลิกจำหน่ายหรือเลิกกิจการแล้ว โดยไม่ได้แจ้งยกเลิกใบอนุญาต และหน่วยงานที่รับผิดชอบไม่ได้ติดตามให้ดำเนินการแจ้งยกเลิกใบอนุญาต ทำให้ระบบฐานข้อมูลร้านจำหน่ายไม่เป็นปัจจุบัน ส่งผลให้การรายงานข้อมูลร้านจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรมีความคลาดเคลื่อนเป็นอุปสรรคต่อการวางแผนตรวจสอบร้านจำหน่าย

1.2 การจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายชนิดที่ 4 วัตถุอันตรายปลอม วัตถุอันตรายที่ต้องขึ้นทะเบียนแต่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ และจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายโดยไม่มีฉลากหรือมีฉลากแต่ฉลากหรือการแสดงผลการไม่ถูกต้อง

จากการตรวจสอบร้านจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรที่เปิดจำหน่าย จำนวน 84 ร้าน โดยเป็นร้านที่มีวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรวางจำหน่ายในร้าน จำนวน 80 ร้าน ส่วนร้านจำหน่ายจำนวน 4 ร้าน ให้ลูกค้าสั่งซื้อสินค้าตามความต้องการโดยไม่มีวางจำหน่ายในร้าน พบสภาพปัญหาการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม จำนวน 23 ร้าน จากจำนวนร้านที่ตรวจสอบทั้งหมด 80 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 28.75 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(1) ร้านจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายชนิดที่ 4 ซึ่งตามมาตรา 43 ห้ามมิให้มีการผลิต นำเข้า หรือมีไว้ในครอบครอง จำนวน 1 ร้าน จากจำนวนร้านที่ตรวจสอบทั้งหมด 80 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 1.25

(2) ร้านจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรปลอม ซึ่งเป็นวัตถุดิบอันตรายที่แสดงว่าเป็นวัตถุดิบอันตรายที่ขึ้นทะเบียนไว้ซึ่งมิใช่ความจริง เป็นการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรา 45 (1) จำนวน 3 ร้าน จากจำนวนร้านที่ตรวจสอบทั้งหมด 80 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 3.75

(3) ร้านจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายที่ต้องขึ้นทะเบียนแต่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ (ไม่มีเลขทะเบียนวัตถุดิบอันตราย) ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรา 45 (4) จำนวน 2 ร้าน จากจำนวนร้านที่ตรวจสอบทั้งหมด 80 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 2.50

(4) ร้านจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรโดยไม่มีฉลากหรือมีฉลากแต่ฉลากหรือการแสดงฉลากไม่ถูกต้อง ซึ่งไม่เป็นไปตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ฉลากและระดับความเป็นพิษของวัตถุดิบอันตรายที่กรมวิชาการเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ พ.ศ. 2538 ข้อ 6 จำนวน 10 ร้าน จากจำนวนร้านที่ตรวจสอบทั้งหมด 80 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 12.50

(5) ร้านจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรโดยมีการแบ่งจำหน่าย ทำให้มีการขายวัตถุดิบอันตรายโดยไม่มีฉลาก ซึ่งไม่เป็นไปตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ฉลากและระดับความเป็นพิษของวัตถุดิบอันตรายที่กรมวิชาการเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ พ.ศ. 2538 ข้อ 6 จำนวน 3 ร้าน จากจำนวนร้านที่ตรวจสอบทั้งหมด 80 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 3.75

(6) ร้านจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายที่อาจจะมีความผิดได้ ต้องเก็บตัวอย่างส่งตรวจวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการ จำนวน 4 ร้าน จากจำนวนร้านที่ตรวจสอบทั้งหมด 80 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 5.00 โดยจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรที่ยังไม่สามารถระบุได้ว่าการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือไม่ ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้เก็บตัวอย่างวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรดังกล่าวเพื่อตรวจสอบคุณภาพเมื่อทราบผลการตรวจสอบคุณภาพแล้ว จึงจะทราบว่ามีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือไม่

1.3 ร้านจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรโดยไม่แสดงใบอนุญาตมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุดิบอันตรายไว้ในที่เปิดเผยและมองเห็นได้ง่าย

จากการตรวจสอบร้านจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรที่เปิดจำหน่าย จำนวน 84 ร้าน โดยเป็นร้านที่มีใบอนุญาต จำนวน 67 ร้าน และไม่มีใบอนุญาต จำนวน 17 ร้าน พบว่า ร้านจำหน่ายที่มีใบอนุญาตแต่ไม่แสดงใบอนุญาตไว้ในที่เปิดเผยและมองเห็นได้ง่ายมีจำนวน 21 ร้าน จากจำนวนร้านที่มีใบอนุญาตทั้งหมด 67 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 31.34 ซึ่งเป็นการไม่ปฏิบัติตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติวัตถุดิบอันตราย พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถตรวจสอบร้านจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรว่ามีการดำเนินการถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่

จากการตรวจสอบพบสภาพปัญหาการวางจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายชนิดที่ 4 ชื่อสามัญไโคโครโทฟอส ในร้านค้า ซึ่งตามกฎหมายห้ามมิให้มีการผลิต นำเข้า ส่งออก และมีไว้ในครอบครอง แสดงให้เห็นว่ายังมีการลักลอบจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายชนิดที่ 4 ซึ่งได้มีการประกาศห้ามใช้แล้ว นอกจากนี้ จาก

ข้อมูลผลการเฝ้าระวังสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในผักและผลไม้ประจำปี 2558 - 2559 ของเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai - PAN : Thailand Pesticide Alert Network) ได้รายงานสถานการณ์สารเคมีตกค้างในผักผลไม้ โดยตรวจพบวัตถุอันตรายทางการเกษตรที่มีอันตรายร้ายแรง ได้แก่ สารคาร์โบฟูราณ และสารเมโทมิล ซึ่งหลายภาคส่วนเสนอให้มีการยกเลิกการใช้ในประเทศไทย แต่ยังไม่ได้รับอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนเป็นวัตถุอันตรายชนิดที่ 4 ทั้งนี้ ไม่มีการนำเข้าสารเคมีชนิดนี้มาตั้งแต่วันที่ 22 สิงหาคม 2554 เนื่องจากทะเบียนเดิมหมดอายุ แต่ยังคงมีการตรวจพบสารเคมีดังกล่าวตกค้างในตัวอย่างผักผลไม้ที่สุ่มตรวจสอบ แสดงให้เห็นว่ายังคงมีการลักลอบจำหน่ายสารเคมีโดยผิดกฎหมาย และนำมาใช้ในการเพาะปลูก นอกจากนี้ วัตถุอันตรายทางการเกษตรปลอมหรือไม่ได้มาตรฐานสร้างความเสียหายให้แก่เกษตรกร และการจำหน่ายวัตถุอันตรายโดยไม่ฉลากหรือมีฉลากแต่ฉลากหรือการแสดงฉลากไม่ถูกต้อง ทำให้เกษตรกรผู้ใช้ไม่ได้รับทราบข้อมูลสาระสำคัญที่จำเป็น เพื่อให้การใช้วัตถุอันตรายเป็นไปอย่างถูกต้อง และไม่เกิดอันตรายต่อผู้ใช้

สาเหตุที่ทำให้ร้านจำหน่ายวัตถุอันตรายทางการเกษตรบางส่วนยังมีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย เนื่องจากกรมวิชาการเกษตรยังไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการติดตามการต่ออายุใบอนุญาตและการแจ้งยกเลิกใบอนุญาตมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตราย เพื่อให้มีการปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ผู้จำหน่ายวัตถุอันตรายที่เป็นร้านค้าขนาดเล็ก บางรายไม่ทราบว่าการจำหน่ายวัตถุอันตรายทางการเกษตรต้องดำเนินการขอใบอนุญาตมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายก่อนจึงจะจำหน่ายได้ และผู้จำหน่ายบางรายเพิกเฉย ละเลย และไม่เอาใจใส่ในการขอต่ออายุใบอนุญาต ซึ่งสาเหตุหนึ่งเกิดจากพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ไม่มีบทบัญญัติกำหนดโทษปรับกรณีมีการจำหน่ายวัตถุอันตรายภายหลังจากใบอนุญาตสิ้นอายุแล้วโดยมิได้ยื่นคำขอต่ออายุใบอนุญาต ขาดการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบร้านจำหน่ายวัตถุอันตรายทางการเกษตรของหน่วยงานบางแห่งยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ความรับผิดชอบ โดยเฉพาะร้านจำหน่ายขนาดเล็กหรือร้านจำหน่ายในหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกล นอกจากนี้ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สารวัตรเกษตรในการตรวจสอบร้านจำหน่ายส่วนใหญ่มุ่งเน้นการตรวจสอบใบแจ้งปริมาณ เพื่อให้ได้จำนวนร้านตามแผนหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแต่ละปี และจะให้ความสำคัญในการตรวจสอบใบอนุญาตมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายแต่ยังขาดความเข้มงวดในการตรวจสอบวัตถุอันตรายทางการเกษตรแต่ละรายการที่ร้านค้านำมาวางจำหน่าย เพื่อตรวจหาความผิดปกติของผลิตภัณฑ์

ข้อเสนอแนะ

สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินมีข้อเสนอแนะให้อธิบดีกรมวิชาการเกษตรพิจารณาดำเนินการดังนี้

1. กำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นมาตรฐานเดียวกัน ทั้งในกรณีการแจ้งเตือนร้านจำหน่ายให้ต่ออายุใบอนุญาตมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุอันตรายก่อนใบอนุญาตหมดอายุ กรณีร้านจำหน่ายที่เลิกจำหน่ายหรือเลิกกิจการแล้วโดยไม่แจ้งยกเลิกใบอนุญาต ซึ่งเจ้าหน้าที่ไม่สามารถติดตามให้ดำเนินการแจ้งยกเลิกใบอนุญาตได้ และกรณีผู้จำหน่ายเพิกเฉย ละเลยในการขออนุญาตและขอต่ออายุใบอนุญาต นอกจากนี้ ควรกำหนดแนวทางการดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายกรณีร้านจำหน่ายกระทำความผิด ผ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย

2. ประกาศแจ้งเวียนและซ่อมความเข้าใจแนวทางปฏิบัติ และขั้นตอนการดำเนินการทางกฎหมายดังกล่าว เพื่อให้ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทราบและถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด นอกจากนี้ ควรกำหนดบทลงโทษตามควรแก่กรณี หากเจ้าหน้าที่ละเลยหรือไม่ดำเนินการตามแนวปฏิบัติที่กำหนด

3. พิจารณาเสนอขอแก้ไขพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้มีการกำหนดโทษปรับกรณีมีการจำหน่ายวัตถุอันตรายภายหลังที่ใบอนุญาตสิ้นอายุแล้ว โดยมีได้ยื่นคำขอต่ออายุใบอนุญาต เพื่อสร้างความตระหนักให้ผู้จำหน่ายมีความรับผิดชอบมากขึ้น

4. กำหนดมาตรการเพื่อแก้ไขสภาพปัญหาการจำหน่ายวัตถุอันตรายทางการเกษตร เช่น

4.1 กรมวิชาการเกษตรควรนำข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มาใช้ประกอบการกำหนดนโยบายในการวางแผนตรวจสอบร้านจำหน่ายและการเก็บตัวอย่างผลิตภัณฑ์เพื่อตรวจวิเคราะห์คุณภาพ เช่น เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thai - PAN) และสำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมโรค ที่สามารถตรวจสอบย้อนกลับไปถึงต้นทางผู้ผลิตและผู้จำหน่ายได้อีกทางหนึ่ง

4.2 กำหนดให้หน่วยงานที่รับผิดชอบมีการประเมินความเสี่ยงร้านจำหน่ายวัตถุอันตรายทางการเกษตรในระดับพื้นที่ เพื่อประกอบการจัดทำแผนการตรวจสอบร้านจำหน่ายให้ครอบคลุมตามความเสี่ยงและความจำเป็นเร่งด่วน โดยรวมถึงร้านจำหน่ายขนาดเล็กหรือร้านจำหน่ายในหมู่บ้าน

4.3 เร่งตรวจสอบร้านจำหน่ายวัตถุอันตรายทางการเกษตรให้ครอบคลุมพื้นที่ความรับผิดชอบ เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากการกระทำความผิด ผ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

4.4 กำหนดให้มีหน่วยหรือทีมตรวจสอบเฉพาะกิจในพื้นที่เพื่อดำเนินการติดตาม และตรวจสอบให้ทันเหตุการณ์ รวมถึงจัดสรรงบประมาณตามความจำเป็นเพื่อรองรับการปฏิบัติงานสำหรับมาตรการเร่งด่วน

4.5 ควบคุมตรวจสอบร้านจำหน่ายปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ (Q - Shop) ให้มีการจำหน่ายสินค้าที่มีคุณภาพ มาตรฐานและถูกต้องตามกฎหมาย รวมทั้งมีการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่โครงการกำหนด เพื่อเป็นร้านค้าต้นแบบและขยายผลให้ร้านค้าเข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้ประกอบการจำหน่ายปัจจัยการผลิตอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม

5. กำชับให้เจ้าหน้าที่สารวัตรเกษตรให้ความสำคัญกับการตรวจสอบวัตถุดิบตรายทางการเกษตรที่ร้านค้านำมาวางจำหน่ายอย่างเข้มงวด และละเอียดรอบคอบ เพื่อให้ร้านค้าจำหน่ายมีการปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดอย่างเคร่งครัด

6. ส่งเสริมให้มีการประสานงานหรือบูรณาการงานระหว่างเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การปฏิบัติงานควบคุมและกำกับดูแลวัตถุดิบตรายทางการเกษตรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

7. พัฒนาระบบงานที่ช่วยในการควบคุมตรวจสอบร้านค้าจำหน่ายวัตถุดิบตรายทางการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อลดภาระงานของเจ้าหน้าที่และสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการตรวจสอบร้านค้าจำหน่ายวัตถุดิบตรายทางการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น การพัฒนาเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชัน เพื่อให้ผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในการบันทึกข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับร้านค้าจำหน่ายของตนเอง อาทิ การขอใบอนุญาต การต่ออายุใบอนุญาต การแจ้งเลิกกิจการ และข้อมูลสำคัญอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งจะเป็นการรับรองข้อมูลตนเองเบื้องต้น และเจ้าหน้าที่สามารถใช้ข้อมูลในการพิจารณาความเสี่ยงเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบต่อไป

8. ให้มีการติดตามและรายงานผลการดำเนินการเกี่ยวกับผลการดำเนินคดี และผลการกระทำความผิด การฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มาตรการและแนวปฏิบัติที่กำหนดบรรลุผลตามวัตถุประสงค์

9. ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ด้านวิชาการและด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการจำหน่ายและการใช้วัตถุดิบตรายทางการเกษตรอย่างปลอดภัย เพื่อให้ผู้จำหน่าย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกษตรกร หรือผู้ที่สนใจทราบอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง นอกจากนี้ ควรนำสภาพปัญหาที่พบจากการตรวจสอบร้านค้าจำหน่ายวัตถุดิบตรายทางการเกษตรไปพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรการอบรมผู้ควบคุมการขาย ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงในการกระทำความผิด หรือฝ่าฝืนกฎหมายได้อีกทางหนึ่ง รวมถึงการจัดหลักสูตรการอบรมให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเกษตรกรเพื่อเผยแพร่ความรู้ในการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกต้องปลอดภัย

ข้อตรวจพบที่ 2 ร้านจำหน่ายวัตถุดิบตรายทางการเกษตรบางส่วนไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

จากการสังเกตการณ์ร้านค้าจำหน่ายวัตถุดิบตรายทางการเกษตรที่เปิดจำหน่าย จำนวน 84 ร้าน โดยเป็นร้านที่มีวัตถุดิบตรายวางจำหน่ายในร้าน จำนวน 80 ร้าน ส่วนร้านค้าจำนวน 4 ร้าน ให้ลูกค้าสั่งซื้อสินค้าตามความต้องการโดยไม่มีวางจำหน่ายในร้าน พบว่า มีร้านค้าที่ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการในการผลิต การนำเข้า การส่งออก และการมีไว้ในครอบครองซึ่งวัตถุดิบตรายที่กรมวิชาการเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ พ.ศ. 2547 ข้อ 11 ดังนี้

1. ร้านจำหน่ายที่มีการจัดวางวัตถุดิบอันตรายโดยไม่ได้แยกจากสินค้าประเภทอื่น เช่น น้ำมันพืช อาหารกระป๋อง ซอสปรุงรส จำนวน 21 ร้าน จากจำนวนร้านที่ตรวจสอบทั้งหมด 80 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 26.25

2. ร้านจำหน่ายที่ไม่ได้จัดแยกวัตถุดิบอันตรายที่จำหน่ายตามประเภท เช่น สารกำจัดวัชพืช สารกำจัดแมลง สารป้องกันกำจัดโรคพืช จำนวน 40 ร้าน จากจำนวนร้านที่ตรวจสอบทั้งหมด 80 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 50.00 และร้านจำหน่ายที่ไม่ได้จัดวัตถุดิบอันตรายบนชั้นวางให้พ้นมือเด็ก จำนวน 71 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 88.75

3. ร้านจำหน่ายที่มีการจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายที่ไม่ได้อยู่ในภาชนะเดิมของผู้ผลิต โดยมีการแบ่งจำหน่ายตามน้ำหนักที่เกษตรกรต้องการ หรือแบ่งจำหน่ายเป็นซองซึ่งอยู่ในภาชนะบรรจุเดิมของผู้ผลิต แต่ไม่มีฉลากกำกับไว้ จำนวน 6 ร้าน จากจำนวนร้านที่ตรวจสอบทั้งหมด 80 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 7.50

4. ร้านจำหน่ายที่ไม่ได้จัดให้มีวัสดุที่มีคุณสมบัติดูดซับของเหลวได้ เช่น ขี้เลื่อย ดิน ทราย สำหรับใช้ดูดซับวัตถุดิบอันตรายที่อาจแตก หล่น ร่วงราด จำนวน 68 ร้าน จากจำนวนร้านที่ตรวจสอบทั้งหมด 80 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 85.00

5. ร้านจำหน่ายที่ไม่มีการจัดเตรียมสบู่ และน้ำไว้ให้ผู้สัมผัสวัตถุดิบอันตรายใช้ชำระล้าง จำนวน 68 ร้าน จากจำนวนร้านที่ตรวจสอบทั้งหมด 80 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 85.00 โดยส่วนใหญ่เป็นร้านจำหน่ายที่มีเพียงก๊อกน้ำ หรือถังน้ำ แต่ไม่มีสบู่ จำนวน 54 ร้าน และเป็นร้านที่ไม่มีการจัดเตรียมทั้งสบู่ และน้ำ จำนวน 14 ร้าน

6. ร้านจำหน่ายที่ไม่มีการจัดให้มีระบบป้องกันกำจัดกลิ่น ละออง ไอระเหยของวัตถุดิบอันตราย หรือจัดสถานที่จำหน่ายให้มีอากาศถ่ายเทสะดวก จำนวน 21 ร้าน จากจำนวนร้านที่ตรวจสอบทั้งหมด 80 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 26.25

นอกจากนี้ ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดังกล่าว กำหนดให้ผู้มีวัตถุดิบอันตราย ชนิดที่ 2 หรือ 3 ไว้ในครอบครองเพื่อขายต้องจัดให้มีผู้ควบคุมการขายซึ่งผ่านการอบรมความรู้ด้าน วัตถุดิบอันตรายตามหลักสูตรที่กรมวิชาการเกษตรกำหนด จากการตรวจสอบร้านจำหน่าย จำนวน 84 ร้าน พบว่า เป็นร้านจำหน่ายที่มีใบประกาศผ่านการอบรมผู้ควบคุมการขาย จำนวน 75 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 89.29 และเป็นร้านจำหน่ายที่ไม่มีใบประกาศผ่านการอบรมผู้ควบคุมการขาย จำนวน 9 ร้าน คิดเป็น ร้อยละ 10.71 ซึ่งร้านที่มีใบประกาศผ่านการอบรมผู้ควบคุมการขาย มีผู้ควบคุมการขายอยู่ประจำร้าน จำนวน 73 ร้าน และไม่มีผู้ควบคุมการขายอยู่ประจำร้าน จำนวน 2 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 97.33 และ ร้อยละ 2.67 ตามลำดับ

จากการที่ร้านจำหน่ายวัตถุดิบอันตรายทางการเกษตรไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ส่งผลกระทบบ้างให้เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพอนามัย และคุณภาพชีวิตของผู้ประกอบการ ผู้ที่อาศัย อยู่ข้างเคียง และผู้บริโภค นอกจากนี้ ผู้จำหน่ายที่ไม่ผ่านการอบรมผู้ควบคุมการขายจะไม่ทราบหลักเกณฑ์ ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำให้ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด และไม่มีความรู้

ด้านวัตถุดิบตรายทางการเกษตรอย่างเพียงพอ และไม่ทราบวิธีปฏิบัติต่อวัตถุดิบตรายทางการเกษตรได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย รวมทั้งไม่ได้รับการปลูกจิตสำนึกในการปฏิบัติตามกฎหมายโดยขายวัตถุดิบตรายอย่างผู้มีความรู้ มีจรรยาบรรณ

สาเหตุที่ทำให้ร้านจำหน่ายวัตถุดิบตรายทางการเกษตรบางส่วนไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เกิดจากเจ้าหน้าที่สารวัตรเกษตรบางส่วนไม่ได้ดำเนินการตรวจสอบร้านจำหน่ายให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดอย่างเข้มงวด ผู้จำหน่ายที่เคยเข้ารับการอบรมความรู้สำหรับผู้ควบคุมการขาย บางรายยังขาดความรู้ ความเข้าใจ หรือบางรายละเลยไม่ได้ดำเนินการจัดร้านค้าให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด กรณีไม่มีผู้ควบคุมการขายอยู่ประจำร้านจำหน่ายวัตถุดิบตรายทางการเกษตร กรมวิชาการเกษตร ยังไม่มีมาตรการที่กำหนดให้ผู้ควบคุมการขายต้องอยู่ประจำร้านตลอดเวลาที่เปิดจำหน่าย

ข้อเสนอแนะ

สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินมีข้อเสนอแนะให้อธิบดีกรมวิชาการเกษตรพิจารณาดำเนินการดังนี้

1. กำชับให้เจ้าหน้าที่สารวัตรเกษตรให้ความสำคัญกับการตรวจสอบร้านจำหน่ายให้มีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดอย่างเข้มงวด ทั้งกรณีผู้ควบคุมการขายที่ต้องผ่านการอบรมและการจัดร้านค้าที่ต้อง
2. การอบรมผู้ควบคุมการขายวัตถุดิบตรายทางการเกษตรจะต้องเน้นย้ำวิธีการจัดร้านจำหน่าย ที่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ นอกจากนี้ ให้เร่งรัดติดตามผู้จำหน่ายที่ไม่ผ่านการอบรมผู้ควบคุมการขาย ให้เข้ารับการอบรมตามหลักสูตรของกรมวิชาการเกษตรโดยเร็ว
3. ศึกษาความเหมาะสมในการกำหนดมาตรการให้ผู้ควบคุมการขายอยู่ประจำร้าน เพื่อให้การจำหน่ายวัตถุดิบตรายทางการเกษตรดำเนินการโดยผู้ควบคุมการขายที่มีความรู้ มีจรรยาบรรณ รวมทั้งควรมีการกำหนดบทลงโทษกรณีฝ่าฝืนด้วย เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างจริงจัง

ข้อสังเกต การจำหน่ายวัตถุดิบตรายทางการเกษตรที่เป็นเลขทะเบียนเก่า (เดิม)

โดยที่พระราชบัญญัติวัตถุดิบตราย พ.ศ. 2535 ได้บังคับใช้มาเป็นเวลานานแล้ว บทบัญญัติบางประการไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งมีสภาพปัญหาเกี่ยวกับวัตถุดิบตรายที่ทวีความรุนแรงขึ้น มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย ความปลอดภัยของประชาชนและสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติวัตถุดิบตราย (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2551 ขึ้น ประกาศในราชกิจจานุเบกษาวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2551 และใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 22 สิงหาคม 2551 ซึ่งมีผลให้ทะเบียนวัตถุดิบตรายเก่า (เดิม) คงใช้ได้ต่อไปอีกสามปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ดังนั้น ทะเบียนวัตถุดิบตรายเก่า (เดิม) ทั้งหมดจะถูกยกเลิกตั้งแต่วันที่ 22 สิงหาคม 2554 ส่วนร้านจำหน่ายวัตถุดิบตรายทางการเกษตรที่ยังมีผลิตภัณฑ์วัตถุดิบตรายทะเบียนเก่าวางจำหน่ายในร้านยังไม่มีมาตรการให้เก็บสินค้าหรือห้ามจำหน่าย อย่างไรก็ตาม

จากคู่มือความรู้สำหรับผู้ควบคุมการขายวัตถุดิบตรายทางการเกษตร ระบุว่า ผลิตภัณฑ์วัตถุดิบตรายทางการเกษตรจะมีอายุการเก็บรักษาโดยเฉลี่ยประมาณ 2 ปี ถึงแม้ว่าจะบรรจุอยู่ในภาชนะที่ปิดผนึกแน่นหนาอย่างดี เนื่องจากการเกิดปฏิกิริยาทางเคมีภายในตัวผลิตภัณฑ์

จากการสังเกตการณ์ร้านจำหน่ายที่มีวัตถุดิบตรายทางการเกษตรวางจำหน่าย จำนวน 80 ร้าน พบว่า ร้านค้าที่วางจำหน่ายวัตถุดิบตรายทางการเกษตรที่เป็นเลขทะเบียนเก่ามีจำนวน 71 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 88.75 ซึ่งผลิตภัณฑ์วัตถุดิบตรายทางการเกษตรที่เป็นเลขทะเบียนเก่ามีทั้งภาชนะบรรจุที่มีสภาพเก่า และภาชนะบรรจุที่มีสภาพใหม่ โดยผลากที่ปิดภาชนะบรรจุรวมถึงวัน/เดือน/ปีที่ผลิตมีลักษณะเป็นของใหม่ แต่ระบุวัน/เดือน/ปีที่ผลิตก่อนวันที่ 22 สิงหาคม 2554

ทั้งนี้ เมื่อเกษตรกรซื้อวัตถุดิบตรายทางการเกษตรที่เป็นเลขทะเบียนเก่าไปใช้ อาจทำให้เกิดความเสียหายต่อเกษตรกรได้ กล่าวคือ วัตถุดิบตรายทางการเกษตรเลขทะเบียนเก่าจะผลิตมาแล้วมากกว่า 4 ปี (นับแต่วันที่ 22 สิงหาคม 2554) จึงมีความเสี่ยงที่จะเสื่อมคุณภาพ และใช้ไม่ได้ผลตามที่ผลากรระบุไว้ ทำให้เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตสูงขึ้น นอกจากนี้ ยังส่งผลให้แมลง หรือศัตรูพืชเกิดการดื้อยา ส่งผลกระทบต่อเนื่องไปสู่การเกิดสารพิษตกค้างในผลผลิตทางการเกษตร สิ่งแวดล้อม และส่งผลต่อผู้บริโภค ส่วนวัตถุดิบตรายที่มีลักษณะเป็นของใหม่ แต่ระบุวัน/เดือน/ปีที่ผลิตก่อนวันที่ 22 สิงหาคม 2554 อาจมีการลักลอบผลิตวัตถุดิบตรายทางการเกษตรเลขทะเบียนเก่าที่ถูกยกเลิกไปแล้ว

ข้อเสนอแนะ

สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินมีข้อเสนอแนะให้อธิบดีกรมวิชาการเกษตรพิจารณาดำเนินการดังนี้

1. กรณีตรวจสอบพบร้านจำหน่ายวัตถุดิบตรายทางการเกษตรมีการวางจำหน่ายวัตถุดิบตรายทางการเกษตรที่เป็นเลขทะเบียนเก่า ให้ผู้ประกอบการแจ้งข้อมูลแหล่งที่มาของผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นข้อมูลให้เจ้าหน้าที่สารวัตรเกษตรดำเนินการตรวจสอบย้อนกลับไปยังแหล่งผลิต และประสานความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจกองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค (บก.ปปบ.) ในการเข้าตรวจค้นและจับกุมดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

2. พิจารณาออกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อกำหนดมาตรการในการควบคุมกำกับดูแลวัตถุดิบตรายทางการเกษตรที่เป็นเลขทะเบียนเก่า เพื่อให้เกิดความชัดเจนและมีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดต่อไป

3. ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้ร้านจำหน่ายวัตถุดิบตรายทางการเกษตรทราบถึงการยกเลิกทะเบียนวัตถุดิบตรายเก่าที่ถูกยกเลิกตั้งแต่วันที่ 22 สิงหาคม 2554 โดยเฉพาะร้านค้าขนาดเล็ก เพื่อมิให้มีการนำวัตถุดิบตรายเลขทะเบียนเก่าเข้ามาวางจำหน่ายในร้านค้าอีก